

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:
Pe unu anu 5 fl. — cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.
Pentru Romani'a si strainetate:
Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu
cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;
si mai sus 5 fl. v. a.

Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Èr banii de prenumeratiune la
TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Iubilenlu de cincidieci de ani

alu *Pré Santiei Sale, parintelui Episcopu alu Caransebesiului Ioan Popasu.*

In 9. Martie a. c. se implinescu 50 de ani, de cand *Pré Santi'a S'a*, parintele Episcopu alu Caransebesiului *Ioan Popasu*, a luat asupra-si sarcin'a apostoliei, sarcina, pre care timpu de o jumetate de veacu mai antaiu cá parochu si protopresviteru alu Brasiovului, ér dupa aceea ca Episcopu alu diecesei romane ortodoxe a Caransebesiului o-a portatu cu barbatia si cu unu adeveratu zelu apostolicu in timpuri de grea incercare si de grele ispite.

Vrednicu este lucratoriulu de plat'a s'a!

Vrednicu este Inaltulu Prelatu, cá acum cand o jumetate de veacu se implinesce, de cand a luat in mana toiagulu pastoriei se-si véda pre fii sei sufletesci adunati in jurulu seu, aducendu-i omagie de multiemire pentru manós'a s'a activitate depusa in decursulu unui siru lungu de ani in agrulu Domnului.

Si clerulu si poporulu din dieces'a romana ortodoxa a Caransebesiului a intielesu acésta detorintia, si inspiratu de acele sentieminte, ce caracteriséza pre fii cei buni, s'a grabitu a luá initiativ'a si a face totulu, cá serbarea acestui iubileu démna se fia intru tóte de inaltulu jubilaru. Ne bucurámu de acésta initiativa a fratiloru din Caransebesiu. Bucuri'a ce li-o prepara densiloru accésta di jubilara este in acelasi timp o bucuria ce se revérta si asupra nóstra a celorlalti membrii ai bisericeii din Metropoli'a ortodoxa romana, intocma precum in modu directu si indirectu s'au reversatu asupra tuturoru si binefacerile activitáti neobosite pre terenulu bisericescu-culturalu a inaltulu jubilaru.

Se implinescu cincidieci de ani, de cand tenerulu de mari sperantie *Ioan Popasu* s'a rentorsu dela universitatea din Vien'a, unde terminase cu celu mai bunu succesu studiele filosofice si teologice, si de cund a mersu mai antaiu cá parochu, ér curend dupa aceea cá protopresviteru in orasiulu Brasiovu. Se im-

plinescu acum cincidieci de ani, de cand inaltulu jubilaru a inceputu a traí pentru biserica si natiune si a fi numai alu bisericeii si alu natiunei.

Era nebrazdatu pamentulu, la a carui cultivare se angagiase tenerulu parochu si protopresviteru.

Poporulu romanu ortodoxu din Brasiovu, in numeru de 8—10,000 de credintiosi avea pre atunci numai o singura scóla, asia numit'a scóla a dascalului Lache dela biserice'a sfantului Nicolae din Prundu. Acésta scóla chiar pentru slabitiunea ei a devenitu epocala in istori'a desvoltárii scóleloru romane ortodoxe din Brasiovu.

Dascalulu Lache era paraclisieriulu (crasniculu) bisericeii romane ortodoxe dela sfantulu Nicolae, si in o odaia a locuintei sale aduná in órele sale libere pruncii din apropiare, cari aci cu multe greutáti si cu unu metodu de trista aducere aminte in cátiv'a ani abia poteau se invetie a cetí si a scrie.

Greca situatiune si grele impregiurári pentru tenerulu de credintia si inima, pentru parochulu si protopresviterulu *Ioan Popasu*, dela carele romanii din Brasiovu aseptau totulu in desvoltarea loru culturala.

A. barbatiloru de fapte este inse caracterise'a, cá multimea lucráriloru, ce-i ascépta, se-i incurageze, si se-le dea energi'a trebuintiósá intru a merge inainte!

Dotatu cu unu deosebitu talentu oratoricu, si impodobitu cu o rara vocatiune preotiésca iea asupra-si tenerulu parochu si protopresviteru sarcin'a unui lucru mare. — Si dupace prin multime de predici tiente in biserica si la diferite ocațiuni, precum si prin o viétia preotiésca de modelu si-casciga pentru sene increderea si iubirea intregu poporului din Brasiovu si provincia, tóta activitatea s'a o indrépta intru ridicarea si potentiarea sentiului de pietate si darnicia alu credintiosiloru pre altariulu culturii bisericesci si nationale.

Si sementi'a semenata de protopresviterulu *Ioan Popasu* a caditu in pamentu bunu, si cuventulu trupu s'a facutu.

Erau pre atunci in Brasiovu o seama de betrani venerabili, cum : fratii Iug'a, fratii Georgiu Ioan, Jip'a Orghidan, Lacea, Ciureu, Bucur Popu, si altii multi dintre acei venerabili betrani, cari animati de protopresviterulu loru se punu alaturia cu densulu ; si tóta directiunea activității romanilor din Brasiovu se indreptéza din timpul acest'a asupra ridicării scólei.

Se infientiéza mai antaiu o scóla normala ; ér nu multu dupa aceea la anulu 1854 se ridica falniculu palatu alu museloru, gimnasiulu roman ortodocsu din Brasiovu, ér in protopresviteratulu Brasiovului se infientiéza in totu loculu scóle bune cu invetiatori apti si cualificati.

Mai antaiu functionéza acestu gimnasiu cá gimnasiu inferioru cu patru clase, — avendu de vrednici muncitori pre fericiții profesori : Gavriil Munteanu, Vasiliu Oroianu, Iosif Baracu, si pre emeritulu profesor de astadi alu acestui gimnasiu, pre dlu David Almasianu.

Deodata cu infientiarea gimnasiului protopresviterulu Popasu ingrijesce de a tramite teneri buni la universitățile din streinatate, spre a-se prepará pentru carier'a de profesori. Si cand acesti teneri se intorc din streinetate cu title si grade academice, gimnasiulu se maresce deschidendu-se successive clasele superióre, asia incát la anulu 1867 da bisericei si natiunei primul tributulu prin cei dantaiu abiturienti esiti din acésta scóla romanésca.

Protopulu Popasu nu mai era acum in Brasiovu. Biseric'a vediendu faptele lui cele maretie lu-chiamase aiurea, i-incredintiase deja o noua demnitate si noue sarcine, pre cari barbatulu incaruntitu deja intru ridicarea scólei romane le-a primitu cu acelasi zelu si cu aceeasi inima, cu carea ocupase oficiulu de protopresviteru alu Brasiovului.

Cu lacrimi in ochi s'a despartitu protopopulu Popasu de Brasiovu si de iubitiu sei romani brasioveni. Lacrimi de durerea despartirii cuprinsesera intréga romanimea din Brasiovu si juru cu ocasiunea acestei grele despartiri.

Dar sementi'a buna nu se perde, ci aduce totdeunz rodurile si darurile sale !

Sementi'a culturii semenata de protopopulu Popasu in inimele romanilor brasioveni au facutu, cá opulu inceputu sè-se continue si edificiuu gimnasialu, carele odinióra pareá pré mare acelu venerabili betrani, cari au lucratu la infientiarea lui, devenise pré micu, si a trebuitu sè-se marésca spre a poté cuprinde in sene scól'a reala si scól'a comerciala, infientiate ambe dupa anulu 1870 pre langa acestu gimnasiu.

Maretiu s'a ridicatu prin propriile nóstre puteri gimnasiulu romanu din Brasiovu cu scól'a normala, scól'a reala, scól'a comerciala si cu scól'a de fetitie. Activu a fost si este acestu sanctuaru intru crescerea poporului nostru. Provedutu este cu tóte cele de lipsa

acestu Ierusalimu alu poporului romanu de dincóce de munti.

Dar meritulu infientiării si trainicieii lui alu cui este ?

Numai intr'unu modu se poté respunde la acásta intrebare, numai pregatindu-ne cu demnitate a serbá si a urmá in ale vietii publice pre terenulu crescerii pre inaltulu jubilaru potém dá adeveratulu respunsu intrebării de sus.

Dar se nu finesce aci viéti'a si activitatea acestui demnu Muncitoriu !

Chiamatu de biserica si inaintatu la inalt'a demnitate de Episcopu alu diecesei romane ortodocse a Caransebesiului protopresviterulu de odinióra alu Brasiovului I o a n P o p a s u — i-se deschide unu nouu campu de activitate si in acelasi timp unu campu de grele lupte.

Si minunata coincidentia !

Precum odinióra si-incepuse carier'a dela vatr'a rece cá parochu si protopresviteru alu Brasiovului, tocma asia silitu este inaltulu Prelatu a-si incepe carier'a s'a si in nou'a demnitate.

Totulu trebuia brazdatu si prelucratu de nou. Pamentulu era bunu si aici tocma cá si in Brasiovu ; pentruca bunu este poporul romanescu din tóte partile, dar multe erau buruienile remase pre densulu din timpii de trista aducere aminte.

„Et facere et pati“ era inse dat'a si chiamarea noului Prelatu.

Devotatu si supusu cu inim'a sa cea mare a-cestei chiamari, incepe a brazdá pamentulu cá unu vrednicu lucratoriu ; si Ddiu, care ajuta pre toti cei buni i-a ajutatú cá se sporésca, si se inmultésca talantulu. Si in orasiulu si dieces'a Caransebesiului, unde la venirea s'a eram streini in cas'a nóstra, — astadi avem in biserica tóte conditiunile de a merge inainte.

Avemu unu organismu sanatosu bisericescu, scolaru si fundationalu, pusu pre bazele cele solide si trainice ale legii nóstre organice, avemu unu institutu teologicu, unu institutu preparandialu, provedute ambe cu puteri didactice dupa recerintiele moderne, avemu o tipografia si alte institutiuni de cultura.

Am sporitu multu pre calea binelui in ale bisericei si scólei si sporiulu nostru a adaosu la viéti'a si meritele barbatului, pre carele lu-iubilámu.

Dar nu este in puterea nóstra de a-lu poté apretia astadi dupa meritele densului. Omenii de acestu soi se potu apretia numai de istoria, de acestu criticu mare si dreptu alu vietii si activității omenesci.

Nu potém intrá, si nici chiamati nu suntem a trece pre acestu terenu. Lasandu acestu insemnatu lucru istoriei bisericesci si nationale, — a nóstra a-facere este a-ne pregati de serbarea iubilara in form'a si in modulu, pre care ni-lu dictéza impregiurările si situatiunea actuala.

Unicu este modulu corespondietoriu alu serbării acestui iubileu :

A ne dá tóta silinti'a cá se-lu urmàmu pre terenulu fapteloru sale maretie, si in acelasi timpu a ridicá rugatiuni catra celu Atotputernicu, cá pre Présantitulul parinte Episcopu Ioan P o p a s u se-lu daruiesca santeloru sale biserici intru multi ani, in pace, intregu sanatosu, dreptu indreptandu cuventulu adeverului.

O miscare in comun'a Ravn'a.

Sunt acum câte've'a dile, de cand mai in fiecare numeru aducu jurnalele magiare din Aradu sciri si corespondentie, ca in comun'a Ravn'a, apartinetoria diecesei nóstre, pretorele concerninte a descoperitu o familia mare de maghiari romanisati, si ca a pusu tóte la cale, cá acea familia se tréca dela religiunea greco-orientala la religiunea romano-catolica (nu unita), si se se magiarizeze. Totu din jurnalele magiare am mai vedutu apoi, ca s'au pusu la cale colecte, si se aduna bani pentru remaghiarisarea maghiariloru romanisati din Ravn'a, s'a scrisu episcopului romano-catolicu din Timisióra dupa ajutoriu, ér unu corespondentu mai recentu alu unui jurnal maghiaru de aici apeléza de nou la sentiulu de nationalitate alu maghiariloru, cá se vina in ajutoriu pentru scopulu remaghiarisarii Ravnenilor.

Famili'a, de carea este vorb'a, este famili'e Jozsa, carea numera 60 de individi.

Fiendu vorb'a de o familia romana greco-orientala, apartinetoria diecesei nóstre, ne-am interesatu se cunóscemu din isvoru siguru, ca propriamente, de ce se lucréza in comun'a Ravn'a, si éta ce ni-se serie in acésta privintia de unu omu, care cunóscu lucrurile din propri'a intuitiune :

„Famili'a Iozsa este o familia vechia nobila, dar romana, precum sunt si alti multi nobili romani in tóta tiér'a. Acésta famclia a avutu pamenturi si munti, proprietate a ei. S'a intemplatu inse, ca unii dintre membri acestei familii si-au vendutu pàrtile loru de pamentu contelui Valdstein, fara se fi avutu dreptulu de a vinde, deórece nu erau impartiti. Din incidentulu acest'a s'au incurcatu apoi in procese atât intre sene cât si cu contele numitu, si perdiendu famili'a Iozsa procesulu, pre carele l'a portatu cu contele, intréga famili'a a devenitu in seracia.

Dupa perderea procesulu ómenii s'au adresatu pre calea gratiei catra Maiestatea S'a, si in urm'a acestui pasu li-s'a concesu innoirea procesulu. Neavend inse densii banii trebuintiosi pentru suportarea speseloru procesulu, desi s'au adresatu catra mai multi advocati, nimenea n'a voitu a-se prinde de lucrulu loru.

Ómenii din acestu motivu, este pré naturalu, sunt necajiti si amariti. Dilele trecute mergendu in comuna pretorele cu inspectorulu regescu scolariu si cu doctorulu cercualu, pretorulu vorbindu cu mai multi membri din acésta familia intre altele le-ar fi disu :

voi sunteti vitia de unguru, si ve spunu, ca daca veti trece la legea romano-catolica (nu greco-catolica), capetati biserica si scóla si preotu si dascalu fara plata, numai se fiti ómenii a invetiá in acea scóla noua. Dupa acést'a pretorele ar fi scrisu pre toti membri familiei Iozsa intr'o scrisóre, pro carea apoi o-ar fi pesentatu preotulu nostru dicendu-i totu de odata, ca de aci inainte se-i privésca de romano-catolici.

Esindu inse la faci'a locului protopresviterulu concerninte, ómenii s'au dechiaratu, ca densii nu voiescu a-si parasí legea stremosiésca ; ar fi adaosu inse ca daca le-se voru dá mosiele perdute prin procesu, atunci nu dieu, ca nu voru stá de vorba cu domnii.

Acést'a este informatiunea, pre carea o primimu din isvoru siguru. Dintrens'a vedem, ca famili'a Iozsa are cu totulu alte necazuri, si nu se ocupa nici decát cu idei'a de a-si parasí religiunea.

Vedemu inse, ca gasindu-se densii in stremtóre li-se pune in prospectu biserica si scóla fara plata, unu lucru, carele negresitu póte se invólve in sene urmári, cari se turbure pacea religionara in numit'a comuna, si se ne strepuna in impregiurári, cari se aiba chiar consecintie grele, desi pana acum nu suntem inca dispusi a-ne teme.

Faptulu este cu tóte acestea remarcabilu, si de siguru ne va dá multu de lucru si de cugetatu.

N'avem nimicu inontra, traiésca face omu din acésta tiéra in confessiunea, in carea lu-duce convin-gerea lui. Este regretabilu inse a pune cuiv'a in prospectu folóse materiale pentru schimbarea religiunei si a convingerii sale religióse. Omulu, carele si-schimba legea pentru folóse materiale, si-perde, si scapeta in genere din religiositate, ér acésta scapetare conduce la demoralizare, si adeca acolo, unde nu este interesulu nici unei confessiuni, seau nationalitati, cá se mérga vre unulu din cetatienii acestei tieri. La acést'a ar trebui se cugete ómenii, cari se ocupa de a capacitá pre poporu la schimbarea religiunei si nationalitati.

Traimu in nescu timpuri grele noi toti cei din acésta tiéra, si Ddieu scie, ce póte se aduca diu'a de mane. De aceea dicemu domniloru, pre cari ii-privvesce, cá se nu glumimu, si se nu ne jucàmu cu religiunea, pentruca astfeliu de jocu totdéun'a se resbuna, si in momentulu resbunării, este de regula pré tardiu, pentru a repará cele odata stricate.

Intr'aceea inse in ceeace privvesce misicarea din Ravn'a noi avem tóta speranti'a, ca ómenii nostri si-voru face detorinti'a. Asupra celoru ce voru urmá, vomu mai revení !

Despre invetiamentu.

(Continuare.)

Amintiramu ca *voint'a* elevulu numai asia o poteru induplecá spre bine, déca i-inzestramu su-

fletulu cu judecâti morale despre faptele omenesci, asia precum ni-se arata acelea in istoria si in viétia.

Sciinti'a, care tractéza cu deosebire despre judecati si principii morale este: *Etic'a*.

Acést'a e o sciintia cu multu mai grea, decâtu se o potemu propune in form'a ei abstracta prunci-loru, dar totusi potemu face pre prunci ca se intie-léga doctrinele etice, déca le desfasuramu prin invetiamentulu religiunei. Religiunea este hain'a invetiaturiloru morale. In aceste espuneri ale nóstre *etic'a* forméza dara momentulu de transitiune la celu mai inaltu obiectu alu invetiamentulu poporalu, care este:

III. Cunóscerea lui Dumnezeu.

Tóte cunoscintiele si desteritâtile procurate prin invetiamentu trebue se tientésca la stîrnirea invetiamentulu religiosu.

Religiunea este trebuinti'a cea mai sublîma a inimei nóstre. Simtiemintulu religiosu are se fie centrulu focularu alu întregi culturî sufletesci. Invetiamentulu religiunei se starúesca a-lu conduce pe elevu la cunóscerea lui Ddieu, si a lu-deprinde la o viétia întocmita dupa legile lui. Religiunea lu-indrépta pe elevu a seversî tot-deun'a fapte morale crescinesci. Pe religiositate se radîma caracterulu, si caracterulu moralu e scopulu supremu alu crescerei, flórea culturî sufletesci.

Simtiementulu religiosu este pentru crescerea poporului de o însemnatate nespusa. Frumosu s'a exprimatú odata despre ast'a chiar nemoritoriulu poetu francez Victor Hugo, candu a disu: „Poporulu muncesce, sermanulu poporu sufere fóme, sufere frigu si miserie. Pentru elu lumea acést'a e mastera, lips'a lu-impînge spre calea pecatelorú. Trebue se plantamu dara in inim'a lui credinti'a in o lume mai buna, se lu-facemu religiosu, si atunci elu va deveni indestulitu si rabdatoriu; càci altcum se clintesce cumpen'a societâti omenesci. Semenati dar satele cu evangeliu, dati in mân'a poporului càrti de rugaciune, cá se nu-si pérda nadejdea in resplat'a de apoi — in fericirea vecinica!“

Amu insiratu tóte acele obiecte de invetiamentu, din cari pârtille cele de frunte trebue se-se propuna in scól'a poporala. Dintre aceste cunoscintie unele se repórta cu deosebire la viéti'a practica si postulatele ei *reale*. Sum'a acestoru idei si cunoscintie o potém cuprinde sub numele comunu de: *cultur'a reala*. Alte invetiaturi au éra in vedere mai multu trebuintiele *ideale* si desvoltarea teoretica a sufletulu nosteru, aceste compunu: *cultur'a ideala*.

Obiectele de invetiamentu le potemu dar infatisiá prin urmatórea schema;

- a) *Obiecte ideale: religiunea, invetiamentulu limbei, si cantarea.*
- b) *Obiecte reale: socól'a, geometri'a, geografi'a, istori'a, istori'a naturala si fisic'a.*
- γ) *Desteritâti: desemnulu, caligrafi'a si gimnastic'a.*

Asia aflam grupate obiectele de invetiamentu la cei mai însemnati autori.

Nu continuamu a detaiá materiile de invetiamentu, pentrucà avem unu planu de invetiamentu (aprobatu cu decisiunea Consist. de datulu 10. Ian. 1877 nr. 66/1 scol.) fôrte bine compusu; ci se trecemu mai departe si se cautamu, cum stà cultur'a elevulu, cand absolvéza cursurile scólei?

Se aretam ce scie elevulu, ce cugeta, ce póte, ce vrea, cum lucréza elu.

Elevulu a cercetatú in decursulu aloru 6 ani, scól'a de tóte dilele, apoi in trei ani cele 3 cursuri de repetitiune, si capitalulu de cultura depusu in mintea si inim'a lui stà astfelu:

Elevulu intielege pe deplinu formele frumóse ale limbei materne, asia dupa cum o vorbescu ómenii cei culti.

E in stare a ceti cu deplin'a pricepere si judecata scrieri ce atingu cultur'a generala, scie pastrá in minte cuprinsulu lucrurilor cetite si audite, scie deosebí acuratu adeverulu de neadeveru, si formele corecte ale graiului de cele gresite.

E deprinsu a cugetá corectú si apoi e capabilu a comunicá si altor'a gandirile sale, atât cu vorb'a cât si in scrisu.

Afara de graiulu maternu mai invétia si pricepe si alte limbi din patrie.

Cugetarea lui e bine deprinsa a socóti si a deslegá problemele, cari ii vinu înainte in viéti'a de tóte dilele.

Cunósce dameruntulu positi'a si natur'a tierii in care s'a nascutu, dar afara de ast'a nici o tíera pe suprafaci'a pamentulu nu-i este de totu streina, ér pe firmamentulu intinsu admira corpurile ceresci, ca nisce lumi stralucitóre, cari din veci se rotescu in drumurile uriasie.

Din istori'a nationala cunósce faptele maretie a-le strebuniloru, si le citește cuprinsu de insufletire nobila, cunósce evenimentele memorabile din istori'a omenimeii.

Natur'a cu minunile ei inca este o carte deschisa pentru elu. Cunósce regnulu animaleloru, admira tiesetur'a artificiala a plantelorú, cunósce bine folosulu si daun'a productelorú din natura. Scie ce comori jacu ascunse in adenculu sinu alu pamentulu. Nu-e spersticiosu, càci cunósce poterile si lucrarea lorú tainica.

Art'a inca nu este eschisa din orizontulu culturî sale. Audiulu lui scie deschiliní acuratu tonurile armonice, si cu voce bine deprinsa intónéza canteculu evlaviei si a simtiementulu nationalu.

Productele artei le contempléza cu pricepere si gustu esteticu, ér man'a lui e destoinica a zugraví trasurile obiectelorú simple.

Astfelu forméza scól'a poporala din pruncu unu omu *intelligentu* si *lucratoriu*.

Educațiunea scolara lu-face pe minorenu a cunosce demnitatea s'a omenesca, i-arata destinațiunea marétiá ce o are omulu aici pre pamentu, portandu chipulu si asemenarea lui Ddiu, lu-indrépta spre cararea virtutii, lu-apropia pre omu catra atotu-poterniculu, atotu-tiitoriulu, care ne-au pusu aici pre pamentu, cá se-i potém slaví poterea si marirea, devenindu vrednici d'a dobandi, intru imperati'a lui, fericierea deseversita!

* * *

„Metodulu este sufletulu scólei.“

Instructiunea numai asia va corespunde chemarei sale, déca invetiatoriulu propune eleviloru materiile de invetiamentu astfelu incát a) se sporésca cuantitatea cunoscintieloru (*cultur'a materiala*), si b) totodata se perfectioneze facultatile loru intelectuale (*cultur'a formala*). Pentru a potea realisá acestu scopu duplu, trebuie se apropiemu cunoscintiele catra sufletulu elevului in modu nimeritu.

Ordinea in care au se urmeze cunoscintiele unele dupa altele, form'a séu hain'a loru esterna, apoi spiritulu si conduit'a invetiatoriului cu tóte midilócele, cari se aplica spre a impartasi minoreniloru cunoscintie si desteritati facu la olalta: *metodulu de invetiamentu*. Metodulu (dela cuvintele eline: *μετα* si *δδος*) este calea, care conduce catra scopulu invetiamentului. E o procedere sistematica, ce tientesce a resadi in spiritulu eleviloru idei si cunoscintie.

Am disu, cá invetiamentulu este midiloculu de frunte alu educatiunei, acum adaogemu, cá poterea educativa a invetiamentului se manifestéza in mesura eminenta prin metodulu de propunere.

Metodulu este sufletulu educatiunei scolare.

Unu metodu bunu trebuie se aibe urmatóarele in-susiri cardinale:

α) se nutrésca spiritulu pruncului prin astfelu de cunoscintie, cari corespundu pe deplinu cu gradulu de desvoltare alu poteriloru lui.

β) Form'a esterna séu hain'a, in care imbracám cunoscintiele, trebuie se fie asia croita, incát se se potrivésca acuratu cu mersulu desvoltarii firesci, cá elevulu pe fie care trépta se póta percepe cu inlesnire placuta ideile, cari i-se impartasiescu.

γ) Spiritulu séu tonulu de invetiamentu cu intrég'a conduita a invetiatoriului inca trebuie se fie astfelu intocmite, incát chiar acestu modu de tractare se sternésca voi'a de lucru in príncu, cá ideile si cunoscintiele comunicate se se asimileze cât mai strensu cu contienutulu vietii spirituale, devenindu in adeveru o proprietate neinstreinata a mintii si a inimei.

Am datu stimatului lectoru o ideia generala despre fienti'a metodului ne vine inse a crede cá definițiunea facuta despre metodu fórte vaga i-se va parea ori cui. Dar trebuie se marturisimu, ca metodulu este o procedere pedagogica de totu complicata, la care conlucra multi factori, feliurite impregiurári, pre cari

a le determiná d'ameruntulu pana la cele mai mici detaiuri este aprópe preste putintia.

Spiritulu care-lu insufletiesce pre invetiatoriu la propunere, calitátile lui trupesci si sufletesci, materi'a si medilócele de invetiamentu, individualitatea elevului scl. scl. tóte si-reclama partea loru, cand e vorb'a de metodu.

Pe vremile lui Pestalozzi, se credea, cá metodu care i-lu folosea acestu nemuritoriu dascalu elvetianu, este unu metodu infalibilu, unu metodu universalu, si ca singuru numai acestu metodu duce cu sigurantia la scopu.

Asia o credeau acést'a mai alesu sectatorii si stimatorii lui Pestalozzi, cu capetele loru invapaiéte pana la fanatismu de succesele, cari le-a aretatu maestrulu loru celu mare in scólele sale dela Burgdorf si Yverdun (cetese: Iverdön).

Pestalozzi determina esenti'a metodului seu de crestere si invetiamentu astfelu: „Entwicklung der Menschennatur nach den organischen Gesetzen dieser Natur selbst im ganzen Umfange ihres Seins, ihrer *) Verhältnisse und ihrer Thätigkeit“

Simburele principiiloru lui Pestalozzi este:

„Desvoltarea naturei omenesci dupa legile organice chiar a acestei naturi, privindu cuprinsulu intregu alu fiintiei sale, a raporturiloru si a lucrariloru ei diverse.“

Pestalozzi erá convinsu in sufletulu seu, ca urmandu pe calea acést'a de siguru va aflá pétr'a intielepciunei, adeca va isbuti d'a créa unu metodu universalu, care stabilitu odata pentru totdeun'a se va poté invetiá cá si o meseria, si se va poté aplicá de catra ori cine cu succesu; pentru aceea spune éra *Pestalozzi*, cá cercetandu-lu odata revizorulu *Glaxre* si vediendu metodulu lui de propunere i-a observatu asia: „Vous voulez mécaniser l'éducation“ („Dt'a voesci a mecanizá educatiunea“ adeca a face din ea o meseria), si Pestalozzii insusi marturisesce, cá sententi'a acést'a a ghicitu pe deplinu scopulu supremu alu tuturoru nesuintieloru sale.

Calea pe care a pasitu Pestalozzi este fórte rationala, inse educatiunea si invetiamentulu nu sunt meserii, ce se potu esecutá in modu mecanicu, ci sunt nisce arte la cari se recere spiritulu, talentu, de-prindere si indatinare.

Precum maestrulu nedexteru nici cu cele mai bune unelte nu este capabilu a gati vr'unu productu de valóre insemnata, chiar asia si unu metodu de invetiamentu, fie acél'a cât de perfectu in manile unui invetiatoriu slabu nu va aretá ródele dorite.

Principii metodice potém dá, inse dela spiritulu, talentulu, tactulu si dibaci'a invetiatoriului aterna a le sci aplicá cu efectu intre nenumeratele impregiurári, de multe ori chiar neprevédute, cari vinu inainte la invetiamentu.

*) Pestalozzi 's Sämtliche Werke V. pag. 25.

Unu metodu universalu, ce ar reusi între ori-ce impregiurări, si ar putea fi pentru fie-care casu atât de determinatu, in cât aplicandu-lu chiar si in modu mecanicu am ajunge la scopu cu elu, este o utopie, care inchipui se pôte numai, dar realizá nici odata, — o utopie chiar de acelasi soi precum e: perpetuum mobile in mecanica, séu in istoria: idei'a pa-cei eterne. —

Metodulu de invetiamentu este o procedere pedagogica fôrte complicata, ce se constituie din numeroase elemente, dintre cari cele mai insemnate sunt: *a) procesulu, ß) form'a si γ) tonulu invetiamentului.*

Procesulu este sirulu, in care au se urmeze cunoscintiele unele dupa altele, aratandu cu care parte avem se incepemu si apoi la care se trecemu succesivu.

Gruparea materiilor de invetiamentu in grade succesive umbla cu multe si mari greutate, si rationala va poté fi acésta gradare numai asia, déca va corespunde pasiu de pasiu íaselor dezvoltarei, prin cari trece spiritulu omenescu din prunci'a frageda pana la inceputulu verstei pubere.

Gradarea cunoscintieloru este anevoiósa mai alesu pentru aceea ca singuraticele trepte ale dezvoltarei spirituali, urméza atât de succesiv si neinteruptu unele dupa altele si unele dintralte, încât e aprópe imposibilu a stabili marginea fixa, pana unde duréza unu stadiu de dezvoltare si de unde si-ia inceputulu celalaltu.

Se ne încercám a dá stimatului lectoru o ideia despre procesulu materiilor de invetiamentu intocmai dupa períodele de dezvoltare a le sufletului, asia precum ni-le descrie eminentulu psihologu *Beneke*:

1) Periodulu primu alu dezvoltarii este acel'a, in care incepe a se desveli sufletulu pruncescu din întunereculu necunoscintiei, deosebindu-se pre sine tot mai acuratu de catra lucrurile lumei esterne.

In acestu periodu (care duréza pana la anulu alu 4-lea) sensurile devinu din ce in ce tot mai agere si mai perseverante in lucrarile loru. Impresiunile si imaginile sufletesci stirnite pe urm'a impresiuniloru pervinu meru la o claritate tot mai pronuntata.

Incepu a se formá primele notiuni (séu concepte), prin cari apoi se organizéza, si se clasifica multimea vasta a sirurilor de idei.

Desi in acésta etate schintei'a cunoscintiei incepe a luminá viéti'a psihica, sufletulu totusi inca este inundatu de multimea impresiuniloru sensuale, si nu poté tiené nici decât ecilibriu permanentu cu viéti'a cea trupésca, ci cu deseversire sta sub stapanirea ei.

In anii acestui periodu impresiunile esterne stapanescu sufletulu pruncului si ocupa intrég'a lui conscientia in asia mesura, încât nici nu-i remanu destule poteri de a reflectá spre internulu seu.

Este dreptu, ca acum incepu a se aretá si presemnele rudimentare a le judecatii despre bine, frumosu si adeveru, inse si aceste nu sunt inca acte psihice conscie, ci mai multu nisce instincte obscure.

2) Alu doilea periodu de dezvoltare duréza cam pana catra sfirsitul anului alu 7-lea, si e caracterisatu prin aceea, cà lucrarea interna a spiritului in restimpulu acest'a se radica la ecilibriu cu viéti'a trupésca.

Spiritulu ajunge la o putere insemnata nu numai de a percepe, ci a-si prelucrâ si a rendui sensatiunile primite din afara.

Impresiunile, adeseori repetite, lasa urme durabile in sufletu, se separéza unele de catra altele, presentandu-se in forme bine pronuntate. Ideile stirnite pe urm'a impresiuniloru se asociéza tot mai strinsu unele cu altele, formandu serii si grupe coerente. Prunculu incepe a cuprinde tot mai de ameruntulu obiectele si insusirile loru, pentru-câ *atentiunea*, factorulu internu alu perceperei, este acum in stare a suportá incordari durabile si intensive.

In periodulu acest'a si-procura spiritulu o multime de idei elementare despre colori, forme si tonuri, cari mai tardiu au se fie combinate si puse in ordine:

Din lucrarile instinctive a le sufletului se facu acum acte psihice stapanite de conscientia, categoriile cugetarii si vointi'a cu intentiunile ei se manifesta tot mai pregnantu si eulu incepe a reflectá tot mai intensivu asupr'a vietii sale interne.

3) Periodulu alu 3-lea de dezvoltare duréza dela anulu alu 7-lea pana catra finea anului alu 14-lea, si este caracterisatu prin aceea impregiurare, ca activitatea interna a sufletului in acesti ani incepe a se eliberá tot mai multu de sub presiunea vietii sensuale, se intaresce memori'a, fantasi'a, judecat'a, si lucrarea spontana a spiritului catra finea acestui periodu devine stapanitoare asupr'a sensualitáti.

Minorenulu a intuitu obiectele din giuru, si acum se stirnesce in sufletulu lui nesuinti'a d'a largi cerculu intuitiuniloru in modu spontanu, pentru aceea educatoriulu trebuie se intrevina cu tot spriginulu seu, dandu elevului mana de ajutoriu si neincetate impulsuri d'a completá cerculu ideiloru sale.

4) In periodulu ultimu, cu care se termina actulu cresterei, se ivescu facultatile mai nalte a le sufletului in deplin'a loru putere. Mintea, inim'a si vointi'a tóte s'au desceptatu si tóte tindu a ridicá pe omulu tineru la o viéti'a sufletésca neaternátore. Educatoriulu se poté acum retrage, si poté eliberá pe elevu de sub scutul cresterei, càci acest'a a devenitu de sine statatoriu, — stapanu asupr'a cugetelor si a faptelor sale.

(Va urmá.)

Dr. P. Piposiu.

A P E L U

catra clerulu si poporulu din dieces'a romana
gr. or. a Caransebesiului.

Se apropie momentulu, in care clerulu si poporulu din dieces'a romana gr. or. a Caransebesiului e chiamatu se-si manifesteze in modu demnu simtiemintele de pietate, iubire si recunoscintia pentru barbatulu, care in timpurile de cea mai grea incercare a muncitu o jumetate de seculu la intemeierea bine-lui bisericeii si natiunei sale.

Acestu momentu este diu'a de 9. Martie a. c. in care se implinescu 50 de ani, de cand Prea SANTI'A Sa bunulu nostru Archiereu *Ioanu Popasu*, s'a dedicatu altariului, luandu asupr'a s'a sarcin'a grelei pastoriri sufletesci.

Nu ne redicamu vócea pentru a ilustrá meritele neperitóre ale demnului nostru Archipastoriu intru desrobirea mintii si inimei poporului din dieces'a Caransebesiului. Ele sunt imprimate prin urme nesterse in inim'a intregii natiuni. Istori'a némului nostru va gasi in viati'a primului nostru Archiereu romanu exemplulu credintiei neclatite in puterea de viatia a poporului seu; ea va infatisia posteritatii epoc'a isbandeloru prin suferintie si va areta ródele zelului neinfantu, care in dispretiulu tuturor neajunsurilor a versatu cu profusiune binefacerile sale asupr'a multu cercatei nóstre bisericeii si natiuni.

Simtiementulu de multiamire si via recunoscintia, ce animéza credinciosii eparchiei Caransebesiului in fati'a Inaltului Iubilaru, a indemnatu cetatienii romani ai orasiului Caransebesiu a se constitui intr'unu comitetu centralu cu scopulu de a face pregatirile de lipsa, cá diu'a memorabila se devina o di de serbatóre pentru toti fiii diecesei.

In deplina convingere, cá glasulu nostru va affá resunetulu cuvenitu in inimile tuturor'a, comitetulu centralu i-si iá voia a recurge la sprijinulu materialu si moralu alu protopresviteriloru, comuneloru, corporatiuniloru si singuraticiloru credinciosii ai diecesei nóstre, cá prin reprezentanti trimisi din intrég'a diecesea se contribue la inaltierea festivitáti iubileului vredniculu nostru Archiereu.

Aducendu la cunoscintia a tuturoru voitoriloru de bine, cá diu'a iubileului s'a satoritu pe Luni dupa Duminec'a Tomii in 13/15. Aprilie a. c. pe langa program'a ce se va publicá mai tarziu si pentru a carei intregire ori-ce propunere din afara ar fi binevenita, comitetulu centralu i-si permite a invitá pe toti credinciosii bisericeii nóstre a se intruni la Caransebesiu, in loculu resiedintiei episcopesci, cá se descoperimu Inaltului Iubilaru simtiemintele nóstre de multiamita si bucurie si cu unu glasu se-i strigamu: „*Bucura-Te anghir'a nóstra cea tare si neclatita; veselesce-Te vediendu-ti fiii sufletesci in jurulu Teu purtandu stalparile fapteloru Tale celoru bune!*“

Din siedinti'a tienuta la Caransebesiu in 31. Ianuariu 1887.

COMITETULU CENTRALU :

Filaretu Musta,
protosinclul si deputatu sinod., presied.

Andreiú Ghidiu,
protopresviteru si deputatu sinodalu.

Coriolanu Brediceanu,
advocatu si deputatu sinodalu.

George Baiasiu,
asesoru consistorialu.

Ilie Curescu,
c. r. tenente in pens. si dep. sinodalu.

Ioanu Ionasiu,
asesoru consist. ordinariu.

Dr. George Popovicu,
profesoru.

Ioanu Stancovicu,
proprietariu.

Ioanu Popovicu,
protopresviteru si deputatu sinodalu.

Iosif Seracinu,
c. r. v.-colonelu in pens. si dep. sinodalu.

Stefanu Velovanu,
directoru la instit. ped. si dep. sinodalu.

Patriciu Dragalina,
profesoru.

Dr. Iuliu Olariu,
profesoru.

Iosif Balan,
profesoru.

Teodoru Lazaroniú,
epitropu parochialu.

George Jumanca.

Ioanu Belteanu.

Ioanu Peti'a,
asesoru consistorialu, presiedinte.

Filipu Adam,
protopresviteru si deputatu sinodalu.

Ioanu Budinceanu,
advocatu si deputatu sinodalu.

Ioanu Bartolomeiu,
secret. consist. si deputatu sinodalu.

Ad. Diaconu,
deputatu sinodalu.

Ioanu Topalu,
c. r. capitanu in pensiune.

Vasile Goldisiu,
profesoru.

Nicolae Velcu,
invetiatoriu.

Achim Sirbu,
epitropu parochialu.

Petru Cernescu.

Ioanu Mihaiu.

Nicolae Cárpanu.

Alesandru Dolomitia.

Silvestru Logojanu.

Ioanu Socaciu.

Traianu Barzu,
notariulu comitetului.

In cestiunea infientiarii unui coru de plugari.

Otlac'a 9/21. Februariu 1887.

Domnule redactoru! Sciu cât de multu intereséza pre publiculu cetitoriu infientiarea coruriloru de plugari, cari astadi constatatu este, ca au deveuitu o putere insemnata in desvoltarea nóstra culturala. Pana ieri speramu si eu, ca ve voiu poté reportá, ca si in frumós'a nóstra comuna Otac'a cu o poporatiune de 3000 de locuitori de religiunea ortodocsa, suntem celu patienu pre calea de a infientiá unu astfelu de coru. In sinodulu parochialu de ieri am facutu inse trist'a esperientia, si anume, ca la noi se gasescu ómeni, cari asia se pare, ca voiescu a lucrá incontra infientiarii corului de plugari.

In tómn'a trecuta comitetulu parochialu de aici a decisu a-se infientiá unu coru de plugari, si ieri acestu decisu s'a substernutu sinodului parochialu pentru a aplacidá si respective votá spelele trebuintióse pentru infientiarea corului seau din casad'a bisericeii, seau din spelele cultului, si rezultatulu a fost, ca nu s'au votatu, ér ómenii, cari au pledatu pentru infientiarea au trebuitu se insinueze apelata la venerabilulu Consistoriu contra decisului respingetoriu alu sinodului parochialu.

Cine pórtá vin'a la acést'a de asta data nu voiescu a areta, si asi dori, se nu fiu silitu nici mai tardiu.

De aceea de asta data me marginescu a constată numai atât'a, ca la noi in comuna sunt multe necazuri si multe pecate.

Cine pórta vin'a la tóte acestea, o sciu de siguru ómenii, pre cari ii-privesce.

Intracea eu am tóta speranti'a, ca venerabilulu consistoriu atât in ceeace privesce infientiarea corului, cât si in alte afaceri bisericesci de aici va aflá de siguru leaculu, carele le va vindecá pre tóte.

Otlacanulu.

D i v e r s e.

* *Parastasu* pentru fericitul Emanoil Gozdu se va oficiá astadi in biseric'a catedrala de aici.

* *Sinodulu protopresviteralu alu tractului Temisiorii* s'a intrunitu Luni in 9/21. Februaru in siedintia ordinaria. Despre mersulu desbaterilor acestui sinodu vom face o dare de seama in unulu din numerii viitori.

* *Adunarea generala ordinaria* a institutului de creditu si economii Temisiana s'a tienutu in 24. Februaru c. n. a. c. in Temisior'a, fiendu de fatia unu numeru insemnatu de actionari. Tóta adunarea, precum cetimu in „Luminatoriulu“ decurse in cea mai buna ordine si armonia. Tóte hotaririle se adusera in unanimitate, si se votá multiemita si absolutoriu comitetului conducetoriu si supraveghiatoriu. Dividende se votara siese la suta, cari se voru platí la 1. Maiu la presentarea cuponului.

* *Balulu romanu* arangiatu in Temisiora in sér'a de 24. Februaru a. c., precum cetimu in „Gaz. Poporului,“ a reusitu fórte bine. Venitul curatu se urca la sum'a de 250 fl. v. a.

* *Chirotoniri*. Dilele din urma s'au chirotonitu intru preoti pentru eparchi'a romana ortodoxa a Aradului urmatorii clerici absoluti, si anume: Ioan Petrila pentru parochi'a vacanta din Monorosti'a, protopresviteratul Radnei-Totvaradiei, si Valeriu Malesiu pentru postul de capelanu temporalu, sistemisatu pre langa parochi'a din Belotintiu.

Dorimu celu mai bunu succesu noiloru muncitori in vii'a Domnului!

† *Necrologu*. Din o corespondentia, ce ni-se tramine din comun'a Chisiod'a, aflámu, ca tenerulu invetiatoriu dela scól'a nóstra confessionalu de acolo, Traian Ciorogariu a reposatu in din'a de 4/16. Februaru, fiendu in etate de 27 de ani si in anulu 6 alu servitiului seu invetiatorescu. Pre reposatulu lu-deplange neconsolabil'a s'a socia si doi prunci minoreni. Fie-i tierin'a usiora si memori'a binevenlata!

* *Consemnarea, venitului pe sém'a „Alumneului din Aradu, dela comunele din tractulu protopresviteralu alu Belintului*. Belintiu 79 cr. Chiseteu 50 cr. Budintiu 25 cr. Ictaru 40 cr. Topolovetiu 50 cr. Siusianovetiu 24 cr. Babsia 43 cr. Fadimacu 30 cr. Cladova 24 cr. Dubesci 10 cr. Balintiu 25 cr. Cutina 25 cr. Leucusiesci 32 cr. Monosturu 69 cr. Rachit'a 75 cr. Remetea-lunca 84 cr. Gruin 50 cr. Costeiu 49 cr. Jabar 30 cr. Ohaba-forgaciu 40 cr. Ficataru 30 cr. Dragoiesci 30 cr. Barra 15 cr. Brestovatiu 25 cr. Teesiu 45 cr. Chechesiu 10 cr. Radmanesci 24 cr.

Vizma 32 cr. — totalu 10 fl. 65 cr. Belintiu, 8. Februaru 1887. G. Craciunescu, protopresviteru.

* *Consemnarea venitului pe sém'a „Alumneului din Timisior'a, dela comunele din tractulu protopresviteralu alu Belintului*. Georgiu Creciunescu, prott. 5 fl. *) Belintiu 79 cr. Chiseteu 50 cr. Budintiu 25 cr. Ictaru 1 fl. Topolovetiu 60 cr. Siusianovetiu 28 cr. Babsia 47 cr. Fadimacu 30 cr. Cladova 24 cr. Dubesci 10 cr. Balintiu 25 cr. Cutina 25 cr. Leucusiesci 28 cr. Monosturu 71 cr. Rachita 75 cr. Remetea-lunca 75 cr. Gruin 50 cr. Costeiu 50 cr. Jabar 30 cr. Ohaba-forgaciu 50 cr. Ficataru 50 cr. Dragoiesci 30 cr. Barra 15 cr. Brestovatiu 20 cr. Teesiu 35 cr. Chechesiu 10 cr. Radmanesci 25 cr. Vizma 28 cr. totalu 16 fl. 35 cr. Belintiu, 8. Februaru 1887. G. Craciunescu, protopresviteru.

* *Galanteri'a regelui Italiei*. La 30. Ianuarie regele Umberto ordoná, ca prandiulu se nu se serveasca ca de obicei in apartimentulu reginei, ci in propri'a s'a camera; totdeodata trimise la regin'a informandu-o, ca pentru astadi doresce a prandi singuru in apartamentulu seu. Cand regele se afla la masa cu adjutantii sei, ii intreba suridiendu, daca isi potu inchipui motivulu, pentru care ordonase schimbarea localului pentru prandiulu de astadi? Dupa-ce adjutantii respusera negativu, regele le explica: „Astadi e balu la curte, precum sciti; me prindu pe o mie de lire in contr'a unei'a, ca regin'a si tóte dómnele sale si-au pusu perulu in papilote, si ca ar fi desparate, daca ar fi silite a scóte papilotele inainte de a merge la balu, si acést'a ar fi trebuitu se se faca asistandu la mas'a nóstra.“ Sér'a intradeveru tóte dómnele curtii se infatisiau in cea mai frumósa podóba a buclorulu, si atunci regele dise adjutantiloru lui: „vedeti, dloru, a-ceast'a e meritulu meu.“

*) Ca tacsu anuala de membru ordinariu.

C o n c u r s e.

Pre bas'a parintescului indultu consistorialu de dato Aradu 18. Dec. Nr. 4246 ex 1886; nu altcum in urm'a decisului concernintelui comitetu par. de dato Secusigiu 30. Ianuaru a. c. Nr. 2. se escrie concursu pentru definitiv'a indeplinire a postului invetiatorescu la scól'a de fete conf. ort. rom. a parochiei Secusigiu, cu terminu de alegere pre 25. Martiu v. a. c.

Emolumintele ce constitue beneficiulu invetiatorescu sunt: a) in numerariu 300 fl. v. a. b) pentru 6 orgii de lemne, din cari are a se incaldi si salonulu de invetiamentu 60 fl. v. a. c) cartiru liberu, ce nu lasa nimicu de doritu; d) gradina de legumi séu flori in extensiune de 50 metri □; e) pentru conferintia 12 fl. v. a. Aspirantele invetiatorie, cari voru reflectá la dísulu postu, — adjustand suplicele loru, intitulate comitelului parochialu, — cu documintele cerute de Statutul org. alu Bisericei nóstre si a legei Tieriei, catra cari se mai cere: extrasu de botezu cá sunt romane ortodoxe, atestatu de conduita dela concernentulu inspectoru de scóle bisericescu, in alu carui cercu si-au domiciliulu, — apoi a documentá autenticu, cá pricepu lucrulu de mâna femeescu si croitulu, nu altcum cá sunt capaci a executá cu elevele pericopi'a apostolica obvenienda si respunsurile ceremoniali tot a III-a Dumineca respective serbatórie, — se le adreseze inspectorulu cercualu de scóle in Baraczház (Temes-megye).

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: IOANU MUNTEANU, m. p. inspectoru de scóle.